

Handläggare
Ulrika Kvartoft Kruså
Telefon: 08-508 28 935

Till
miljö- och hälsoskyddsnämnden
2014-08-26 p. 15

Förslag till program för område vid västra Valhallavägen i stadsdelen Norra Djurgårdsstaden

Remiss från Stadsbyggnadsnämnden dnr 2012-08809

Förvaltningens förslag till beslut

Tillstyrka programmet under förutsättning att följande beaktas i fortsatt planarbete.

1. Säkerställa att tillräckliga åtgärder görs för att miljö kvalitetsnormerna för PM10 och NO2 inte överskrids i kommande detaljplaner.
2. Undvika att exploatera ytan vid Ingemarsgatan/Birger Jarlsgatan då det bidrar till försämrad utvädring.
3. Säkerställa att utemiljön vid förskolorna klarar luftföroreningshalter under övre utvärderingströskeln.
4. Studera möjligheten att hänvisa barnen till skolvägar där de så långt som möjligt undviker att vistas på Valhallavägen.
5. En mer detaljerad dagvattenutredning genomförs som visar att Brunnsvikens ytvattenstatus inte försämras i och med att dagvattnet renas och fördröjas lokalt.
6. Utredda möjligheten att utöka skolgården med ytterligare en takyta på gymnastiksalen samt att skapa en utomhusmiljö för gymnasieskolan. Även utreda möjligheten att utöka förskolegårdarnas yta.
7. Ambitionen bör vara att skapa en så god ljudmiljö som möjligt inom programområdet för att möjliggöra fler fasader som klarar 55 dBA utan speciallösningar.
8. Till så stor del som möjligt bevara befintliga grönytor inom området och förstärka dessa så att de fungerar som buffertzon till Nationalstadsparken.
9. Cykelparkeringsnormen för området bör framgå i programhandlingarna på samma sätt som bilparkeringsnormen.
10. Beslutet ska justeras omedelbart

Sammanfattning

Syftet med programförslaget är att bidra till Stockholms bostadsförsörjning samt utveckla en mångsidig stad, rik på upplevelser mellan Ruddammen och västra delen av Valhallavägen.

Ur miljö- och hälsosynpunkt är det några frågor som kommer att få stor betydelse för det fortsatta planarbetet och som kommer att behöva studeras vidare. Dessa frågor är luftföroreningar, dagvatten, barnens utomhusmiljö, grönfrågor samt trafikbuller. Av dessa miljöfrågor är problematiken med höga luftföroreningshalter den viktigaste frågan att lösa i det fortsatta planarbetet.

Utan att det redovisas i programhandlingarna finns anledning att anta att luftföroreningssituationen i programområdet kommer att bli bättre i och med Norra Länkens färdigställande samt troligtvis även för utbyggnadsalternativet jämfört med dagsläget.

Enligt PBL får planläggning inte medverka till att miljö kvalitetsnormerna överskrids. Det kommer därför att krävas åtgärder för att minska halterna av PM10 samt NO2 på Valhallavägen. Möjliga åtgärder för att minska halterna av PM10 är minskad användning av dubbdäck samt dammbindning. Åtgärder för att minska halterna av NO2 är minskad trafik samt renare fordon.

Genom exploateringen vid Valhallavägen kommer det att tillföras ett dagvatten till Brunnsviken som idag går till Henriksdals reningsverk. Detta kan innebära en försämring av Brunnsvikens status beroende på halterna i det renade dagvattnet. Förvaltningen är positiv till att dagvatten som idag leds till kombinerat ledningssystem istället för att belasta Henriksdals reningsverk ska renas och fördröjas lokalt för att sedan ledas till Brunnsviken. För att detta ska vara möjligt krävs dock att det genomförs en mer detaljerad dagvattenutredning som visar att Brunnsvikens ytvattenstatus inte försämras i och med att dagvattnet tas omhand lokalt.

Det är positivt att det har tagits fram en barnkonsekvensanalys för programmet där barnens perspektiv på programområdet lyfts. Förvaltningen skulle gärna sett att det i analysen även fanns med en diskussion om storlek och kvalitet på planerade skol- och förskolegårdar inom programområdet då detta blir viktiga frågor att studera vidare i planprocessen.

I det fortsatta planarbetet bör ambitionen enligt förvaltningen vara att skapa en så god ljudmiljö som möjligt inom programområdet

och att därigenom möjliggöra ytterligare fasadytor med ljudnivåer på högst 55 dBA ekvivalentnivå utan speciallösningar. Ambitionen bör också vara att tidigt i planprocessen hitta lämpliga buller-skyddade platser för enkelsidiga lägenheter så att de klarar 55 dBA utan behov av speciallösningar.

För att buffertzonen ska fungera som buffert till kärnområdet är det av stor vikt att till så stor del som möjligt bevara befintliga grönytor inom programområdet och att även förstärka dessa.

Cykelparkeringsnormen för området bör framgå i programhandlingarna på samma sätt som för bilparkeringsnormen.

Bakgrund

Miljö- och hälsoskydds nämnden har från Stadsbyggnadsnämnden fått rubricerat förslag till program för synpunkter senast den 29 augusti 2014.

Då Norra Länken vid Roslagstull färdigställs i november 2014 kommer trafikmängden att minska längst den aktuella delen av Valhallavägen men kommer enligt programförslaget därefter succesivt att öka för att åter hamna på dagens nivåer år 2030. Den huvudsakliga andelen farligt gods förväntas ledas via Norra Länken och detta ger nya möjligheter att studera en förtätning med ny bostadsbebyggelse.

Syftet med programförslaget är att ta fram ett förslag till strukturplan för området mellan Ruddammen och västra delen av Valhallavägen för att bidra till bostads målet om 140 000 nya bostäder fram till år 2030, samt att utveckla en mångsidig stad, rik på upplevelser utefter Promenadstadens intentioner. Programmet ska ligga till grund för kommande detaljplaneläggning av området.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till det breda utredningsarbete som har gjorts inför programarbetet med exempelvis översiktlig dagvattenutredning, barnkonsekvensanalys, spridningsberäkningar för partiklar och kvävedioxid, trafikbullerutredning, träinventering mm.

Ur miljö- och hälsosynpunkt är det några frågor som kommer att få stor betydelse för det fortsatta planarbetet och som kommer att behöva studeras vidare, gärna i samverkan med miljöförvaltningen. Dessa frågor är luftföroreningar, dagvatten, barnens utomhusmiljö,

grönfrågor samt trafikbuller. Av dessa är problematiken med höga luftföroreningshalter den viktigaste frågan att lösa i det fortsatta planarbetet.

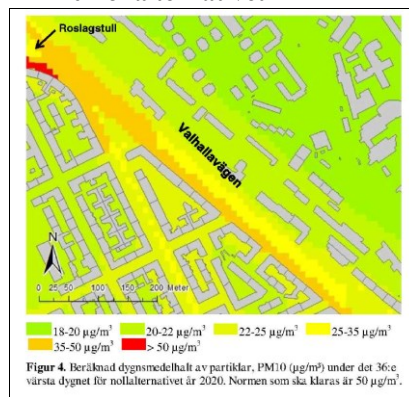
Luft

Ur luftkvalitetssynpunkt är det viktigt att inte bara fokusera på att klara miljökvalitetsnormerna för luft utan att eftersträva så bra luftkvalitet som möjligt i programområdet.

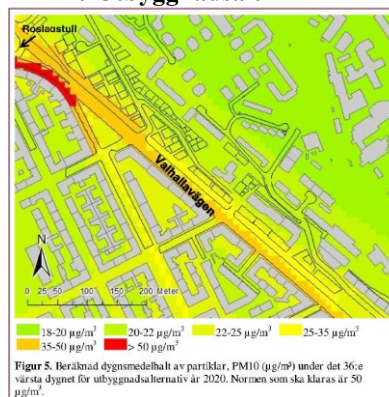
Programförslaget innebär en omvandling av ett stads- och parkrum som idag är präglad av trafik, med buller och luftföroreningar, till en tät, varierad bebyggelsemiljö. Utan att det redovisas i programhandlingarna har förvaltningen anledning att anta att luftföroreningsituationen i programområdet kommer att bli bättre i och med Norra Länkens färdigställande samt troligtvis även för utbyggnadsalternativet jämfört med dagsläget.

Norra Länken i drift är en förutsättning för beräkningarna av luftföroreningar inom planområdet. Nybyggnation invid Valhallavägen gör att gaturummet förändras från enkelsidigt till dubbelsidigt vilket medför en försämrad utvädring av luftföroreningar. Den del av gaturummet som påverkas mest av den nya bebyggelsen är trottoaren närmast befintliga bostadshus på Birger Jarlsgatan närmast Roslagstull. Miljökvalitetsnormen för PM10 beräknas överskridas inom delar av beräkningsområdet (det närmast Roslagstull) i såväl nollalternativet som utbyggnadsalternativet 2020. För utbyggnadsalternativet medför de planerade byggnaderna att ett dubbelsidigt gaturum bildas och det blir överskridande i ett något större avsnitt av vägen än i nollalternativet. Miljökvalitetsnormen för NO₂ beräknas inte överskridas i nollalternativet 2020. Normen överskrids däremot i utbyggnadsalternativet år 2020 på ett kortare avsnitt av vägen där Birger Jarlsgatan och Valhallavägen möts, uppe vid Roslagstull.

PM 10 nollalternativet

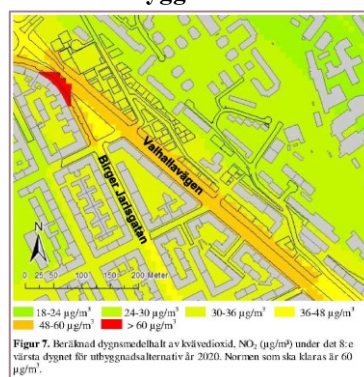
PM 10 Utbyggnadsalt

NO₂ nollalternativet

NO₂ utbyggnadsalternativet

Beräkningarna som SLB har gjort om de framtida luftkvaliteten i området bygger på de trafikberäkningar som Grontmij och Exploateringskontoret har gjort. Beräkningen bygger på att trafikvolymen går ner när Norra Länken öppnas, men ökar därefter succesivt till 2030 till dagens nivåer. Det bör understrykas att det finns betydande osäkerheter i en sådan prognos. Visserligen har man därvid tagit hänsyn till utbyggd tunnelbana, fördubblad trängselskatt etc. Men det är svårt att beräkna trafikvolymerna med hänsyn till att de senaste årens utveckling trots växande befolkning tyder på en minskad trafikvolym – särskilt i innerstaden. Än större osäkerheter finns när det gäller att beräkna fordonsammansställningen. Den tyngre trafiken kommer att i huvudsak använda Norra Länken och när det gäller personbilstrafiken är det svårt att beräkna effekterna av de ständiga förbättringarna av fordonsindustrin, el-bilsutvecklingen, förnyelse av SLs fordonsflotta, etc

Trots de osäkerheter som finns i beräkningarna framstår det ändå som uppenbart att SLBs utredning understryker vikten av fortsatta satsningar för att minska privatbilismen och att luftkvaliteten inom programområdet skall klaras på ett godtagbart sätt.

Enligt PBL får planläggning inte medverka till att miljökvalitetsnormerna överskrids. Det kommer därför att krävas åtgärder för att minska halterna av PM₁₀ samt NO₂ på Valhallavägen. Möjliga åtgärder för att minska halterna av PM₁₀ är minskad trafik, minskad användning av dubbdäck samt dammbindning. Dessa åtgärder har inte SLB-analys beaktat i sina spridningsberäkningar över området. Åtgärderna är enligt förvaltningen möjliga att jobba vidare med och förvaltningen (samt även trafikkontoret) gör bedömningen att dubbdäcksandelen kommer att minska på Valhallavägen. De dammbindningsinsatser som har skett av trafikkontoret under 2013 har varit effektiva och kan komma att

bidra till att miljö kvalitetsnormen för PM10 innehålls i staden 2014. Åtgärder för att minska halterna av NO₂ är minskad trafik samt renare fordon. Förvaltningen ser möjligheten att jobba vidare med att minska trafiken i området genom trafikkontorets ECO-scenario som förutom redan beslutade åtgärder även innebär att genomföra projekt som: Nya och bredare cykelbanor, en genomförd stamnätsstrategi för kollektivtrafiken, T-bana till Hagastaden, fördubblad trängselskatt m.m. Att hålla nere p-talen för bil inom området kan också bidra till att minska trafiken om än marginellt.

Förvaltningen avråder under de givna förhållandena från planerna om att placera en byggnad vid Ingemarsgatan/Birger Jarlsgatan. Denna byggnad skulle hamna i ett utsatt läge och eventuellt bidra till att miljö kvalitetsnormerna överskrids i ett större område eftersom ett smalare gaturum innebär försämrad utvädring.

Ett stort antal studier som har utförts i Stockholm och i flera andra delar av världen, visar att det finns tydliga samband mellan halterna av luftföroreningar och effekter på barns hälsa. Luftföroreningar hämmar bland annat lungornas utveckling och ökar risken för att barnen ska få sämre lungfunktion som vuxna. Miljö kvalitetsnormerna utgör inte någon gräns för när luftföroreningar ger hälsoeffekter. Även föroreningshalter som är lägre än miljö kvalitetsnormerna kan påverka hälsan negativt. Inga överskridanden av miljö kvalitetsnormer beräknas för skolgården, men det bör eftersträvas så låga värden som möjligt. Miljöförvaltningens rekommendationer är att platsspecifika beräkningar bör ligga till grund för beslut om val av plats för skol- och förskolegård om luftföroreningshalterna ligger högre än övre utvärderingströskeln dvs. <math><35 \mu\text{g}/\text{m}^3</math> dygnsmedelvärde för PM10 samt <math><48 \mu\text{g}/\text{m}^3</math> dygnsmedelvärde för kvävedioxid. Halterna vid den aktuella skolgården ligger under den övre utvärderingströskeln både för PM10 samt kvävedioxid. När det i fortsatt planarbete anvisas platser för förskolor bör det säkerställas att även utemiljön vid dessa klarar halter under övre utvärderingströskeln. Ytterligare en fråga som det är viktigt att studera vidare är möjligheten att hänvisa barnen till skolvägar där de så långt som möjligt undviker att vistas på Valhallavägen. Exempelvis bör möjligheten att skapa ytterligare en entré till Roslagsbanan undersökas vilket leder till en genare gångväg till skolan.

Utbyggnadsalternativet kommer att medföra att människor som vistas på trottoaren vid Valhallavägen kommer att utsättas för en ökad exponering av luftföroreningar jämfört med nollalternativet. I och med exploateringen bli det också fler personer som utsätts för

hälsofarliga luftföroreningar. Det blir enligt miljöförvaltningen en utmaning att klara ambitionen som lyfts i programmet om att utforma bottenvåningarna utefter Valhallavägen för stadsliv med butiker, välkomnande entréer, uteserveringar mm. samtidigt som människor inte utsätts för exponering av luftföroreningar. Ett sätt att närma sig frågan är att fortsatt studera möjligheten till trafikminskningar längst Valhallavägen, att möjliggöra för fordonen att hålla en jämn hastighet samt att få ner hastigheten på vägen. Tilluften till bostäder och lokaler bör tas från taknivå eller från fasader som placeras bort från Valhallavägen.

Dagvatten

Genom exploateringen vid Valhallavägen kommer det att tillföras ett dagvatten till Brunnsviken som idag går till Henriksdals reningsverk vilket kan innebära en försämring av Brunnsvikens status beroende på halterna i dagvattnet.

Förvaltningen är positiv till ambitionen om att dagvatten som idag leds till kombinerat ledningssystem (dagvattnet leds i samma ledningar som spillvattnet till avloppsreningsverk) istället för att belasta Henriksdals reningsverk ska renas och fördröjas lokalt för att sedan ledas till Brunnsviken. För att detta ska vara möjligt krävs dock att det genomförs en mer detaljerad dagvattenutredning som visar att Brunnsvikens ytvattenstatus inte försämras i och med att dagvattnet tas omhand lokalt. Brunnsviken är ett övergångsvatten enligt EU:s vattendirektiv med otillfredsställande ekologisk status. Den kemiska statusen är enligt den översiktliga dagvattenutredningen god, exklusive kvicksilver. Inför vattenförvaltningens nya förvaltningscykel (år 2015-2021) är den kemiska statusen preliminärt satt till uppnår ej god.

Det är enligt förvaltningen positivt att man använder sig av den nya dagvattenstrategin i den översiktliga dagvattenutredningen. Förvaltningen tycker däremot inte att man kan använda sig av riktvärden för dagvattenutsläpp och sedan hänvisa till att det sker en utspädning. I dagvattenutredningen bör man istället förhålla sig till dels det beting för utsläppsminskning på 50 % för fosfor och 35 % för kväve (inga mängder angivna i VISS) som vattenmyndigheten preliminärt satt upp och dels till miljö kvalitetsnormer och gränsvärden för ytvattnet. För koppar finns ett förslag till gränsvärde på 4 µg/l som SFÄ (särskilt förorenande ämnen) i ytvattnet, för kadmium finns en miljö kvalitetsnorm för ytvatten på 0,2 µg/l. Dessa värden överskreds dock inte i Brunnsviken vid förvaltningens mätningar 2013, men kopparvärdet låg nära

gränsvärdet. Däremot överskreds förslaget till gränsvärde för zink, 8µg/l, i ytvattnet. Zink bör därför tas med i utredningen då det är ett ämne som är förhöjt i framför allt trafikdagvatten.

Förvaltningen anser inte att man för Brunnsviken, som inte når god ekologisk status, kan resonera så som SWECO gör när de sätter riktvärdet för fosfor på 160 g/l och riktvärdet för kväve på 2 mg/l i dagvattnet och sedan hänvisar till att det sker en utspädning. Istället bör staden för fosfor kunna utgå från 2 ggr referensvärdet (referensvärdet är halten mellan hög och god) som utgör gränsen mellan god och måttlig status som riktvärde för att möjliggöra en förbättring och möjlighet att nå god status. Det måste dock som alltid göras en bedömning utifrån totalbelastningen på Brunnsviken och hur stora ekonomiska insatser som är rimligt för just detta utsläpp. Som det nämns under ”fortsatt arbete” i dagvattenutredningen bör staden ändå överslagsmässigt förhålla sig till totalbelastningen för Brunnsviken i det vidare arbetet. För koppar och zink bör det resoneras på motsvarande sätt med utgångspunkt från Brunnsvikens halter i ytvattnet.

Barnens utomhusmiljö

Det är positivt att det har tagits fram en barnkonsekvensanalys för programmet där barnens perspektiv på programområdet lyfts. Förvaltningen skulle gärna sett att det i analysen även fanns med en diskussion om storlek och kvalitet på planerade skol- och förskolegårdar inom programområdet då detta blir viktiga frågor att studera vidare i planprocessen.

Det saknas ytmått för skolgården i planhandlingarna, men av vad förvaltningen kan utläsa av skisser mm. så kommer skolgården att bli liten. Förvaltningen är därför positiv till förslaget att utreda möjligheten att utöka gården med ytterligare en takyta på gymnastiksalen. Forskning visar att mindre gårdar gör att barnen blir passiva på gården och rör sig betydligt mindre än på gårdar med större yta per barn. För mindre gårdar blir det extra viktigt med en högre ambition för gårdens kvalitet. Även gymnasieelever har behov av att gå ut och få frisk luft under rasterna så möjligheten att tillskapa en utomhusmiljö för gymnasieskolan bör utredas vidare, det kan exempelvis handla om att skapa sittgrupper i solen för eleverna. I planhandlingarna bör det framgå hur staden tar med sig synpunkterna från barnkonsekvensanalysen (BKA) i det fortsatta planarbetet. Barnen efterfrågar: parker, träd, caféer, fotbollsplaner och mindre trafik, bilar, skräp mm.

Förskolegårdarna kommer enligt förslaget att bli små med ytor mellan 350-500 kvm. Det saknas nationella riktlinjer och normer för storlek och kvalitet på skol- och förskolegårdar. Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska tomter som tas i anspråk för skola eller förskola ha tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller i närheten av denna. Förvaltningen anser att ytan 30 kvm/barn samt en minsta totalyta för gården på 2000 kvm bör eftersträvas i staden. Dessa mått stödjer sig bland annat på erfarenheter från skol- och förskoleverksamheter i Malmö stad där studier har gjorts med förskolelärares erfarenheter av olika stora förskolegårdar. Särskilt i innerstaden kan det vara svårt att avsätta dessa ytor vilket innebär att mindre förskolegårdar behöver anläggas. En högre ambition för gårdens kvalitet bör vara en utgångspunkt för dessa mindre gårdar. Verksamheterna bör också uppvisa en rutin för hur grönyta/parkyta i närheten av förskolan regelbundet nyttjas. Med detta som bakgrund bör möjligheten ses över att utöka den planerade ytan utomhus på förskolegårdarna. I det fortsatta planarbetet kommer det också att bli viktigt att studera kvaliteten på gårdarna samt möjligheten att till skapa nya lektytor i nära anslutning till förskolegårdarna. Förslaget om att komplettera Ruddamsparken med en ny lekpark kan vara ett sätt att till skapa en ny lektyta.

Trafikbuller

Programområdet utsätts för höga bullernivåer från främst trafiken på Valhallavägen men även från viss trafik på lokalgator. Mot Valhallavägen blir ekvivalentnivån upp mot 70 dBA. Enligt den trafikbullerutredning som har gjorts för området har samtliga byggnader sidor med högst 55 dBA ekvivalentnivå och kommer med hjälp av lämplig lägenhetsplanlösning och ljuddämpande fönster/fasader klara riktvärdena för avstegsfall B enligt Stockholmsmodellen för trafikbuller. I det fortsatta planarbetet bör ambitionen enligt förvaltningen vara att skapa en så god ljudmiljö som möjligt inom programområdet och att därigenom möjliggöra ytterligare fasadytor med ljudnivåer på högst 55 dBA ekvivalentnivå utan speciallösningar. Ambitionen bör också vara att tidigt i planprocessen hitta lämpliga bullerskyddade platser för enkelsidiga lägenheter så att de klarar 55 dBA utan behov av speciallösningar. Eftersom programområdet är utsatt för höga bullernivåer bör Ljudklass B inomhus för utifrån kommande ljud vara standard inom programområdet.

Grönfrågor

Programområdet utgör en buffertzonen för angränsande kärnområde för Nationalstadsparkens växt- och djurliv. Naturvärdena inom

kärnområdet är främst bundna till gamla ekar och lindar, men även äldre barrskog, sjöar, vattendrag och våtmarker hyser en intressant fauna och flora. För att buffertzonen ska fungera som buffert till kärnområdet är det av stor vikt att till så stor del som möjligt bevara befintliga grönytor inom området och att även förstärka dessa. Det finns exempelvis ett flertal träd inom programområdet som är värda att bevaras enligt den trädinventering som har gjorts för området. De växter inom området som har registrerats i stadens Artark bör om de återfinns på platsen om möjligt bevaras. Förstärkningen inom området görs lämpligen med ek och barrträd eftersom dessa finns representerade inom kärnområdet.

Förvaltningen är positiv till att det planeras för att ta fram en grönytefaktor för området och att gröna väggar blir den nya bebyggelsens karaktär. Grönskan kommer inte bara att få en viktig funktion i egenskap av buffertzona till Nationalstadsparken utan den kommer också att bidra med ekosystemtjänster som exempelvis rekreation, fördröjning av dagvatten och att ge svalka till området.

Vid studier av upplevelser vid Valhallavägen/Ruddammen värnar de tillfrågade om vegetation så detta är ytterligare en anledning till att få in så mycket grönska som möjligt inom programområdet.

Cykel

Förvaltningen är positiv till de cykelpendlingsstråk som planeras utefter Valhallavägen. För att främja cykelanvändningen i området är det också av stor vikt att det finns gott om cykelparkeringar för bostäder, kontor, handel, skola och idrottsplats. Cykelparkeringsnormen för området bör framgå i programhandlingarna på samma sätt som för bilparkeringsnormen.

Energi

Energianvändningen i idrottshallar är hög och ett sätt att arbeta aktivt med energianvändningen är att miljöklassa byggnaden.

Möjligheten att använda takytorna på byggnaderna inom programområdet för produktion av solenergi bör möjliggöras i fortsatt planarbete.

Bilagor

1. Program för område vid västra Valhallavägen
2. För övrigt programmaterial hänvisas till www.stockholm.se